

UNIVERZITA JANA AMOSE KOMENSKÉHO PRAHA

BAKALÁRSKE KOMBINOVANÉ ŠTÚDIUM

2010 - 2013

BAKALÁRSKA PRÁCA

Anna Podoláková

Morálny vývin osobnosti a morálka.

Praha 2013

Vedúci bakalárskej práce:

PhDr. Eva Živčicová, PhD.

JAN AMOS KOMENSKÝ UNIVERSITY PRAGUE

BACHELOR COMBINED STUDIES

2010 – 2013

BACHELOR WORK

Anna Podoláková

The Moral Development of the Personality and the Morality.

Prague 2013

The bachelorwork supervisor:

PhDr. Eva Živčicová, PhD.

Prehlásenie

Prehlasujem, že predložená bakalárska práca je mojim pôvodným autorským dielom, ktoré som vypracovala samostatne. Použitú literatúru a ďalšie zdroje, z ktorých som pri spracovaní čerpala, vo svojej práci riadne citujem a sú uvedené v zozname použitej literatúry.

Súhlasím s prezenčným sprístupnením svojej práce v univerzitnej knižnici.

V Prahe dňa 10. marca 2013

Anna Podoláková

Pod'akovanie

Chcela by som poďakovať svojej vedúcej diplomovej práce
PhDr. Eve Živčicovej, PhD. Za odborné vedenie, pomoc a cenné rady pri spracovaní
tejto práce.

Anotácia

Cieľom bakalárskej práce s témou: Morálny vývin osobnosti a morálka je skúmanie vplyvu výchovy na morálny vývin dieťaťa. V prvej kapitole teoretickej časti autorka na základe naštudovanej literatúry rozoberá morálny vývin osobnosti, definície morálneho vývinu, teórie morálneho vývinu (podľa Piageta, Kohlberga a Gilliganovej), výchovu k morálnemu charakteru a faktory vplývajúce na morálny vývin dieťaťa. V druhej kapitole sa zaoberá definíciami, typmi a cieľmi výchovy a vplyvom výchovy na budúci život. V praktickej časti bolo cieľom zistiť, či faktory ako zodpovednosť, rodinné zázemie a tvorivosť vplývajú na stupeň morálneho usudzovania žiaka. Autorka použila dotazníkovú metódu, výskumnú vzorku tvorili žiaci 5. a 6. ročníka základných škôl v Dubnici nad Váhom, v Novej Dubnici a v Trenčianskej Teplej. V závere zhŕňa poznatky a opisuje dôležitosť výchovy k morálke pre život dieťaťa, ale aj celej spoločnosti. Bakalárska práca ponúka aspoň stručný pohľad na tak zložitú tému akou je morálka. Snahou autorky bolo poukázať na dôležitosť a nevyhnutnosť výchovy k morálnemu usudzovaniu a konaniu pre ďalšie generácie a pre lepší život na Zemi.

Kľúčové slová

Dotazník, morálka, morálny vývin, Kohlberg, Piaget, rodina, tvorivosť, výchova, zodpovednosť, žiak.

Annotation

The goal of the bachelor work “The Moral Development of the Personality and the Morality” is to explore the influence of upbringing on the moral development of the child. On the basis of the learned literature the author, in the first chapter of the theoretical part, analyses the moral development of the personality, definition of the moral development, theories of the moral development (according to Piaget, Kohlberg and Gilligan), education towards the moral development and the factors which influence the moral development of the child. In the second chapter the author concerns definitions, types and goals of the upbringing and the influence of the upbringing on the future life. The task of the practical part was to find out whether the factors, such as the responsibility, family background and creativity influence the degree of the moral reasoning of the pupil. The author has used the questionnaire method with the survey sample of the fifth and sixth class-students of the primary schools in Dubnica nad Vahom, Nova Dubnica and Trencianska Tepla. In the conclusion the author summarizes and describes the importance of the upbringing towards the morality for the life of the child and the whole society as well. The bachelor work offers, at least, the brief view into this very complicated topic. The author tried to point out the importance of the upbringing towards the moral reasoning and action, which is necessary for the future generations and better life on the Earth.

Keywords

The questionnaire, the morality, the moral development, Kohlberg, Piaget, the family, the creativity, the upbringing, the responsibility, the pupil.

OBSAH

ÚVOD.....	9
-----------	---

TEORETICKÁ ČASŤ

1 Morálny vývin osobnosti.....	10
1.1 Definície morálneho vývinu.....	10
1.2 Teórie morálneho vývinu.....	12
1.2.1 Morálny vývin podľa Piageta.....	12
1.2.2 Morálny vývin podľa Kohlberga.....	13
1.2.3 Morálny vývin podľa Gilliganovej.....	15
1.3 Výchova k morálnemu charakteru.....	16
1.4 Faktory vplývajúce na morálny vývin dieťaťa.....	17
1.4.1 Rodina.....	17
1.4.2 Zodpovednosť.....	18
1.4.3 Tvorivosť.....	19
2 Výchova.....	20
2.1 Definície výchovy.....	20
2.2 Typy výchovy.....	21
2.3 Ciele výchovy.....	22
2.4 Vplyv výchovy na budúci život.....	23

PRAKTICKÁ ČASŤ

3 Cieľ prieskumu.....	25
3.1 Pracovné hypotézy	26
3.2 Použité metódy, techniky a postupy.....	27
3.3 Harmonogram postupu.....	27
3.4 Charakteristika súboru.....	27
3.5 Analýza a interpretácia dát.....	28

3.6 Overenie hypotéz.....	38
ZÁVERY A ODPORÚČANIA PRE PRAX.....	40
ZÁVER.....	42
ZOZNAM POUŽITEJ LITERATÚRY	44
ZOZNAM OBRÁZKOV, TABULIEK A GRAFOV.....	46
ZOZNAM PRÍLOH.....	47
PRÍLOHY	48
Príloha A – Dotazník.....	I

ÚVOD

„Morálny človek – to je ideál, ktorý ľudstvo hľadá od nepamäti.“ Hass

Hoci sa morálkou zaoberajú pedagogické, filozofické, teologické, sociologické aj psychologické disciplíny a bolo o nej napísaných už veľa kníh, stále je táto problematika aktuálna. Učitelia v školách učia a ponúkajú vedomosti, rozvíjajú inteligenciu u žiakov, ale zanedbávajú emocionálnu inteligenciu, tvorivosť žiakov, dobré medziľudské vzťahy a diplomáciu. Ako povedal Shaw: „Teraz, keď sme sa už naučili lietať v povetrí ako vtáci a potápať sa ako ryby, ostáva nám už len jediné - naučiť sa žiť na Zemi ako ľudia.“ Dôležitý je rozdiel medzi morálnym myslením a morálnym konaním. Nestačí o morálke iba mnoho vedieť alebo veľa rozprávať, morálne treba žiť! Človek nedokáže zmeniť svet okolo seba alebo druhých ľudí, ak nezmení predovšetkým najskôr sám seba.

Autorka vo svojej bakalárskej práci ponúka celkový pohľad na definície a teórie morálneho vývinu, faktory vplývajúce na morálny vývin dieťaťa, definície, typy, ciele výchovy a vplyv výchovy na budúci život dieťaťa. Medzi faktory vplývajúce na morálny vývin dieťaťa patrí okrem iného rodina, inteligencia, tvorivosť, zodpovednosť, škola, výchova, zamestnanie. Na tieto faktory autorka nadväzuje vo svojej praktickej časti, v ktorej skúmala vplyv rodinného zázemia, zodpovednosti a tvorivosti na morálny vývin žiakov 5. a 6. ročníkov na základných školách v Dubnici nad Váhom, v Novej Dubnici a v Trenčianskej Teplej pomocou dotazníkovej metódy.

Cieľom práce bolo osloviť rodičov, učiteľov, vychovávateľov, ale aj všetkých pracovníkov, ktorí sa dostávajú do styku s mládežou, pretože svojím konaním a správaním ovplyvňujú ďalšie generácie ľudí, od nich závisí budúcnosť ľudstva.

TEORETICKÁ ČASŤ

*„Skutočná sila človeka spočíva v jeho schopnostiach
robiť morálne rozhodnutia.“ Lindl*

1 Morálny vývin osobnosti

Morálny vývin predstavuje zložitú štruktúru ľudského života, pretože je ťažké preniknúť až do hĺbín ľudskej psychiky. Človeka treba chápať v jeho celistvosti a jedinečnosti, treba rešpektovať jeho prirodzené danosti, psychický aj duchovný život. Pokúsime sa priblížiť proces, v ktorom sa osobnosť zmocňuje mravnosti, veď človek má takú cenu, akú má to, o čo sa snaží.

1.1 Definície morálneho vývinu osobnosti

Morálkou sa zaoberajú filozofické, sociologické, teologické, aj psychologické disciplíny, a preto existuje mnoho definícií morálky. V našej práci sa budeme zaoberať problematikou morálky z psychologického hľadiska. Je veľmi náročné spoznať morálku človeka, pretože pri jej spoznávaní musíme preniknúť až do hĺbky ľudskej psychiky. „Morálny vývin podľa Průchu, Walterovej a Mareša (1998) predstavuje vývin morálneho charakteru a svedomia jednotlivca v priebehu života. Ovplyvňuje ho vek, osobnostné predispozície, výchova, sociálne prostredie, normy danej spoločnosti.“ (Lajčiaková, 2008, s. 15) Morálne správanie je dôsledkom rozhodnutia v súlade so zlatým pravidlom: „Správaj sa tak, ako chceš, aby sa iní správali voči tebe.“ (Lajčiaková, 2008)

Graham (1972) chápe pojem „morálny“ v trojakom kontexte:

1. odpor voči zákazu určitého správania, ktoré je vnímané ako nesprávne,
2. kontrola správania vo vzťahu k interiorizovaným modelom,
3. správanie, ktoré sa orientuje na racionálne akceptované princípy.

Podľa Lajčiakovej (2008) má pojem „morálny“ v sebe tri rozmery:

1. kognitívny rozmer – poznanie a zdôvodnenie morálnych pravidiel, schopnosť morálneho úsudku
2. emocionálny rozmer – pozitívne morálne emócie (radosť, spokojnosť) pri altruistickom správaní a negatívne morálne emócie (strach, vina, výčitky, hanba) pri prestúpení pravidiel
3. behaviorálny rozmer – pozitívne označuje altruistické správanie a negatívne nesprávne činy.

Medzi faktory vplyvajúce na morálny vývin osobnosti patrí aj inteligencia, čo ukazuje aj nasledujúci citát: „Správať sa morálne znamená mať dostatočné intelektuálne schopnosti pre pochopenie podstaty pravidiel a morálnych princípov, zároveň mať i schopnosť analyzovať komplexnú skutočnosť aktuálnej životnej situácie na základe pravidiel a princípov a následne ich adekvátne aplikovať v konkrétnej situácii.“ (Lajčiaková, 2008, s. 16)

Viacerí autori poukazujú na rozdiel medzi morálnym myslením a morálnym konaním. Mnohí ľudia „Vodu kážu, víno pijú.“ Vedia, čo je správne, ale nekonajú podľa toho, vedia iba o tom rozprávať, čo bohužiaľ nestačí. Treba ísť predovšetkým druhým vlastným príkladom, slová nestačia. „Morálne konanie je konanie v súlade s mravnými normami a hodnotami. Predstavuje to, čo skutočne robíme, ako sa prezentujeme navonok. Avšak medzi morálnym konaním a myslením nemusí byť vždy súlad. Morálne konanie je ovplyvnené jednak úrovňou morálneho usudzovania, jednak situačnými faktormi. Morálne myslenie (morálne usudzovanie) zahŕňa rovnako znalosť o morálnych normách, ako i spôsob uvažovania o morálnych problémoch – spôsob, ako jednotliviec vníma morálne problémy a pokúša sa ich riešiť.“ (Lajčiaková, 2008)

„Má morálne myslenie niečo spoločné s morálnym konaním? Veľa ľudí si myslí že medzi rozprávaním a konaním je len málo spoločného: o morálke sa dá veľa rozprávať, no čo nakoniec urobíme je iná vec. Toto zodpovedá každodennej skutočnosti, že veľa ľudí má snahu sa prezentovať „morálne lepšie“ než ako to zodpovedá ich skutočnému jednaniu.“ (Heidbrink, 1997, s. 109)

1.2 Teórie morálneho vývinu

Podľa Lajčiakovej (2008) existujú tri psychologické teórie morálneho vývinu:

1. psychoanalytický prístup,
2. teória sociálneho učenia,
3. kognitívno-vývinová teória.

Freud (1856-1939), zakladateľ psychoanalýzy, riešil problém morálky svojou teóriou osobnosti, ktorá je založená na intrapsychickom konflikte hlbokých nevedomých komponentov osobnosti: Id, Ego a Superego. Dieťa podľa Freuda poslúcha nasilu, koná pod hrozbou trestu a zo strachu pred pocitom viny, čiže ide o heteronómnu morálku. Freud bol proti morálke. Prehnané požiadavky Superega vedú k neurotickým symptómom.

Teória sociálneho učenia považuje morálny vývin za súčasť procesu socializácie a tvrdí, že morálnemu správaniu sa dá naučiť, buď formou odmeny a trestu alebo pozorovaním a napodobňovaním správania druhých ľudí.

Morálna zrelosť v ponímaní kognitívno-vývinového prístupu spočíva v morálnosti založenej na princípoch, čo predstavuje najvyššiu rovinu morálneho úsudku. Subjekt má preferovať vlastný názor, nie skupinový, má sa riadiť vlastnými prijatými zásadami. Morálna zrelosť spočíva nielen v prijatí morálnych princípov a zásad, ale predovšetkým v konaní v súlade s týmito princípmi. (Lajčiaková, 2008)

1.2.1 Morálny vývin podľa Piageta

„Hlavná ťažkosť pri analýze detskej morálky spočíva podľa Piageta v tom, že dieťa je dennodenne konfrontované s pravidlami kvázi „hotovej“ morálky dospelých, ktorá na potreby a súčasný stupeň vývinu dieťaťa neberie takmer žiadny ohľad.“ (Lajčiaková, 2008, s. 39)

J. Piaget skúmal deti pri hre s guľčkami a rozlíšil štyri štádiá používania pravidiel:

1. prevažne motorické a individuálne štádium (do 2 rokov) - dieťa sa hrá samostatne, pravidlá nezohrávajú žiadnu rolu;
2. imitácia a egocentrizmus (2 – 6 rokov) – dieťa pozoruje ostatných, pokúša sa napodobňovať pravidlá hry, nie je schopné spojiť sa hrou s ostatnými;
3. vznikajúca kooperácia (7 -10 rokov) – každý účastník hry sa pokúša vyhrať nad svojimi súpermi, z čoho vyplýva nutnosť vzájomnej kontroly a postupné zjednocovanie pravidiel hry;
4. legalizácia a záujem o pravidlá (od 11 rokov) – všetkým spoluhráčom sú pravidlá hry jasné, navzájom spolupracujú a striktne ich dodržiavajú.

(Lajčiaková, 2008)

„Podľa J. Piageta myslenie dieťaťa sa rozvíja prostredníctvom série stupňov. Najskôr sa stupne orientujú na to, čo dieťa môže vidieť a počuť, neskôr sa zameriavajú na schopnosť myslieť abstraktným spôsobom o udalostiach, ktoré sa môžu stať.“ (Ruisel, 2004, s. 169) Kognitívna vývinová psychológia chápe myseľ dieťaťa ako počítač, ktorého schopnosť prijímať informácie, spracovávať ich, uchovávať a používať – sa postupne vyvíja. (Živčicová, 2011) „Autonómna morálka spočíva v spolupráci a kooperácií detí medzi sebou. Jednostranná úcta k rodičovskej autorite je nahradená vzájomným rešpektovaním detí. Až keď je vzájomné rešpektovanie natoľko silné, že v jednotlivcovi vyvolá požiadavku, aby s druhými jednal tak, ako by bol rád, aby druhý jednali s ním, podarí sa prechod k autonómnej morálke.“ (Heidbrink, 1997, s. 63)

1.2.2 Morálny vývin podľa Kohlberga

„Kohlberg sa pokúsil o vytvorenie podrobnejšej teórie mravného vývinu na základe experimentálneho skúmania tak, že jednotlivcom v každom veku predkladal morálne dilemy vo forme príbehov. Príbehy sa týkali desiatich univerzálnych morálnych otázok ako etika trestu, sloboda, pravda.“ (Živčicová, 2011, s. 99)

Kohlberg sformuloval 3 úrovne a 6 stupňov morálnych úsudkov:

1. úroveň predkonvenčnej morálky (7 – 9 rokov, delikventní adolescenti a dospelí)
 - 1. stupeň: orientácia na trest a poslušnosť (heteronómna morálka) – dieťa chápe, čo je dobré/zlé kvôli následkom (trest), preto neporušuje pravidlá dané autoritou.
 - 2. stupeň: individualistická účelovosť (snaha o odmenu, pochvalu) – egocentrický postoj: ak pomôžem iným ľuďom, oni potom pomôžu mne.
2. úroveň konvenčnej morálky (adolescenti a dospelí)
 - 3. stupeň: vzájomné interpersonálne požiadavky, vzťahy a konformita („dobrý chlapec, dobré dievča“) – jednotlivec sa snaží plniť očakávania ostatných kvôli potrebe byť hodnotený ako dobrý druhými i sám sebou.
 - 4. stupeň: spoločenský poriadok a zákon – zmysel pre povinnosť, úcta k autorite, zachovávanie spoločenských pravidiel kvôli udržaniu spoločenského poriadku.
3. úroveň postkonvenčnej (princiálnej) morálky (zopár dospelých)
 - 5. stupeň: spoločenská zmluva a právo jednotlivca – zmysel pre spravodlivosť a zákon, pričom si uvedomuje relatívnosť všeobecne platných ľudských práv a noriem (to, čo z morálneho hľadiska (ne)obstojí, nemusí zodpovedať právnomu hľadisku).
 - 6. stupeň: univerzálne etické zásady – etické zásady spravodlivosti, vzájomnosti, rovnosti ľudských práv, rešpektovanie ľudskej dôstojnosti a individuálnej slobody sú prijaté slobodne na základe svedomia, logického porozumenia a sociálnej dohody (pri morálnych rozhodnutiach sa zohľadňujú všetky okolnosti, nielen povrchnú spravodlivosť). (Ruisel, 2004)

Piaget a Kohlberg rozlišujú 2 typy mravného myslenia:

1. Heteronómna morálka (5 – 9 rokov) – predoperačné štádium myslenia, mravný realizmus – deti chápu morálku ako dodržiavanie nemenných pravidiel iných ľudí, ináč príde trest.

2. Autonómna morálka (viac ako 10 rokov) – konkrétne, neskôr formálne operačné myslenie, deti dodržiavajú morálku ako vlastné pravidlá. (Živčicová, 2011)

Kritici vyčítajú Piagetovi a Kohlbergovi, že si nevšímajú rozdiel medzi mravným myslením a konaním, pretože to, že človek istým spôsobom uvažuje, neznamená, že tak aj koná. Naopak, človek nemusí prejsť všetkými štádiami, niektoré štádiá môže preskočiť, inokedy sa môže vrátiť na nižšiu úroveň. (Živčicová, 2011)

1.2.3 Morálny vývin podľa Gilliganovej

Carol Gilligan bola Kohlbergova spolupracovníčka, ale aj kritička. Vyčitovala mu, že ženy priradil k tretiemu stupňu jeho štádia morálky a mužov až k štvrtému, čím podceňuje ženy, ktoré sa na rozdiel od mužov orientujú skôr na medziľudské vzťahy. Muži sú zase lepší v abstraktnom uvažovaní. Vytvorila koncepciu dvoch typov morálky, ktoré vyplývajú z prirodzených odlišností medzi ženským a mužským prežívaním. Mužská morálka je založená na spravodlivosti a ženská na starostlivosti, pričom ženská nie je nadradená mužskej, ale je jej štruktúrne rovnocenná. „Podľa Gilliganovej morálka starostlivosti korení v sociálnych vzťahoch, je situačne senzitívna, flexibilná, prispôsobivá, kladie dôraz na prežívanie súcitu s inými. V tomto zmysle je „humánnejšia“ v porovnaní s morálkou spravodlivosti, ktorú charakterizuje situačná nezávislosť, rigidita, strohosť a nedostatočné prihliadanie na vnútorný stav.“ (Lajčiaková, 2008, s. 60)

Gilliganová vytvorila alternatívnu vývinovú sekvenciu ženskej morálky:

1. predkonvenčné štádium: orientácia na vlastné prežitie;
2. prechodné štádium: od egoizmu k zodpovednosti;
3. konvenčné štádium: zrieknutie sa dobrého;
4. prechodné štádium: od dobroty k pravde;
5. postkonvenčné štádium: morálka nenásilia.

Napriek jej nepopierateľnému prínosu sa pohlavné rozdiely v morálnom usudzovaní pokladajú za nepreukázané. (Lajčiaková, 2008)

1.3 Výchova k morálnemu charakteru

Morálne kompetentný jednotlivec dokáže aplikovať vyznávané morálne princípy a ideály v každodennom živote. Konflikty rieši formou rozhovoru, dialógu, nevolí cestu násilia. Morálne kompetencie nie sú vrodené, ale sú nadobudnuté výchovou počas života, možno ich nadobudnúť v rôznych oblastiach života, napr. v rodine, v škole, v zamestnaní, vo verejnom pôsobení, v politickom angažovaní sa atď. (Lajčiaková, 2008)

„Z morálneho hľadiska sa hodnotia jednotlivé činy a správanie v jednotlivých situáciách, a to v každodenných i zvlášť záťažových. Hodnotí sa, či osoba druhým škodí, ubližuje, ohrozuje ich, alebo či pozitívne, aktívne pomáha, stará sa, prispieva k blahu druhých, skupiny i spoločnosti.“ (Lajčiaková, 2008, s. 81)

V modernej spoločnosti sú tieto trendy vo výchove:

- od uzavretosti sa osobnosti do seba k otvorenosti a komunikatívnosti;
- od získavania k spolupráci, produktivite;
- od podávania výkonov k prežívaniu, vzťahom, citom;
- od prinútenia k produktivite k slobodnej produkcii, od vonkajšej motivácie k vnútornej motivácii;
- od autoritátorstva k demokracii;
- od rigidity k pohybu a zmene;
- od tvrdej cieľovosti k hre, dobrodružstvu;
- od netvorivosti, neoriginality k tvorivosti a originalite;
- od súťaženia ku kooperácii;
- od neľudskosti k ľudskosti, od hlúposti k múdrosti, od zla k dobru. (Zelina, 2004)

V centre školy budúcnosti nie je učiteľ, predpisy, známky, ale žiak. Žiaci majú vedieť klásť otázky, hodnotiť, kritizovať, viesť debatu, samostatne a tvorivo myslieť. Ak sa stratí hodnotenie, stratí sa aj zodpovednosť človeka za svoj život aj za veci okolo neho. Ak človek nehodnotí, skrýva sa do anonymity, priemeru, nechce vybočiť, nemá svoj názor, hodnoty. Vtedy sa nemôže zodpovedne rozhodovať, pýta sa väčšiny alebo

autority, tým pádom stráca sám seba. (Zelina, 2004) Preto je potrebné u žiakov rozvíjať zmysel pre všeľudské hodnoty, akými sú láska, tolerancia, dôvera, otvorenosť, čestnosť, úcta, rešpekt, priateľstvo, partnerstvo, vzájomná pomoc, komunikácia, tvorivosť a kooperácia. (Danek, 2011)

1.4 Faktory vplývajúce na morálny vývin dieťaťa

Medzi faktory vplývajúce na morálny vývin dieťaťa patrí: rodina, zodpovednosť, tvorivosť, inteligencia, škola, výchova, zamestnanie. V našej bakalárskej práci sa budeme podrobnejšie zaoberať tromi faktormi: rodinou, zodpovednosťou a tvorivosťou, z ktorých sú odvodené aj hypotézy v praktickej časti.

1.3.1 Rodina

Existuje veľa definícií rodiny, sociálna psychológia ju definuje ako malú primárnu spoločenskú skupinu založenú na zväzku muža a ženy. Rodina – to je patriť k sebe, navzájom sa ovplyvňovať, rešpektovať, tolerovať, súcitiť spolu, strachovať sa jeden o druhého, vzájomne sa o seba zaujímať. Rodina je miestom, kde sa utvárajú medziľudské vzťahy a formuje alebo deformuje sa v nej osobnosť a správanie človeka. Rodina je plnením svojich funkcií nenahraditeľná, plní biologickú, výchovnú, citovú, emotívnu, socializačnú, ekonomickú, ochrannú, odpočinkovú a náboženskú funkciu. V každej rodine by mala byť prioritou správna výchova dieťaťa, ktorá tvorí základy pre nadobúdanie mravných ľudských hodnôt. Ak dieťa vyrastá v tvorivom prostredí, získava zaujímavé podnety, ktoré ho v budúcnosti budú ovplyvňovať. Výchovné postupy, atmosféra v rodine, vzájomné vzťahy medzi rodičmi, rodičmi a dieťaťom, spôsob uspokojovania potrieb dieťaťa, morálne hodnoty, sociálne väzby rodiny, to všetko ovplyvňuje správanie dieťaťa. (Krajčírova, Mikloško, 2004)

Rodinu rozdeľujeme na úplnú a neúplnú.

Neúplná rodina je, ak:

- úplná rodina vôbec nevznikla(napr. slobodná matka);
- úplná rodina prestane dočasne plniť svoju funkciu(napr. výkon trestu jedného z rodičov, dlhodobé liečenie, opustenie domácnosti jedným z rodičov);
- úplná rodina zanikne prirodzenou cestou, alebo rozhodnutím príslušného orgánu(napr. smrť jedného z rodičov, rozhodnutie súdu o rozvode).

(Kečkéšová, 2005)

Dysfunkčná rodina je taká rodina, kde sa vyskytujú vážne poruchy niektorých alebo všetkých funkcií rodiny. (Fischer, Škoda, 2009). Narušená štruktúra rodiny (chýbanie otca, matky alebo aj oboch rodičov) alebo zastúpená rodina (nevlastný otec alebo matka) negatívne pôsobí na morálny vývin dieťaťa. Záporný vplyv neúplnej rodiny tkvie v tom, že dieťa nemá vlastnosti, ktoré sú typické pri výchovnom pôsobení otca (samostatnosť, rozvážnosť, smelosť) a matky (citlivosť, jemnosť, láskavosť) (Bartko, 1980). Harmonické rodinné prostredie s dobrými citovými väzbami, s atmosférou vzájomnej dôvery a úcty, vzbudzujúca u členov rodiny pocit istoty a bezpečia má priaznivý vplyv na celé výchovné pôsobenie rodiny.

1.3.2 Zodpovednosť

Ako tvrdil Viktor Frankl, zodpovednosť je neodlučiteľne spojená so slobodou. Mnohí ľudia utekajú buď sami pred sebou, pred inými, alebo jednoducho pred povinnosťou a morálnou zodpovednosťou. Ak nie sú morálne normy zvnútornené, stávajú sa len požiadavkami vonkajších okolností, inštitúcií alebo autorít, ktorými sa môžu cítiť ľudia zotročení. Môžu v nich vyvolávať intrapsychický konflikt medzi „chcem“ a „musím“. (Lajčiaková, 2008) Ľudia osobnostne nezrelí svoju zodpovednosť nevidia, necítia, nechápu, prípadne neberú tak vážne. Napr. promiskuitní ľudia si žiadnu zodpovednosť neprípúšťajú. Na druhej strane fanatici sa vzdávajú svojej zodpovednosti a prenášajú ju

na autoritu, ktorej sa podriaďujú. Napr. nacisti sa riadili pokynmi Hitlera. (Křivohlavý, 1994)

„Ak človek prevezme zodpovednosť za svoj život, potom sa dopracuje k radostnému poznaniu, že nie je dopredu determinovaný, že nie je robot, ani počítač, naprogramovaný smerom k dobru, ale slobodná bytosť, ktorá sa vedome rozhodla a denne rozhoduje pre zmysluplný život.“ (Lajčiaková, 2008, s. 82)

1.3.3 Tvorivosť

„Tvorivosť sa pokladá za najvyšší prejav ľudského ducha. Podľa Zelinu a Zelinovej je tvorivosť taká interakcia subjektu s objektom, pri ktorej subjekt mení okolitý svet, vytvára nové, užitočné a pre subjekt alebo referenčnú skupinu či populáciu významné hodnoty.“ (Živčicová, 2011, s. 85)

Tvorivá osobnosť má väčšinou vyššiu inteligenciu, flexibilitu, je originálnejšia, citlivejšia k problémom, má estetické cítenie a častejšie improvizuje. Ďurič tvrdí, že na to, aby sa mohli prejaviť tvorivé schopnosti, je potrebná istá úroveň inteligencie (IQ 120). Podľa Zelinu inteligentnejší žiaci môžu byť skôr a viac tvoriví ako menej inteligentní, ale môže platiť aj to, že žiak menej inteligentný je tvorivý a žiak veľmi inteligentný nemusí byť tvorivý. (Živčicová, 2011) Zmysluplné aktivity vedú k rozvoju jednotlivca a ľahšiemu plneniu úloh v každodennom živote.

M. Zelina (1990) hovorí:

- Tvorivosť dáva zmysel životu.
- Tvorivosť odlišuje človeka od zvierat a stroja.
- Tvorivosť lieči človeka z chorôb modernej civilizácie.
- Tvorivosť je spôsob seberealizácie.
- Tvorivosť je najväčšou hodnotou pre spoločnosť.
- Tvorivosť znamená žiť. (Živčicová 2011)

„Správaj sa k človeku podľa toho, aký je, a on takým zostane. Správaj sa k človeku podľa toho, akým môže byť, a on sa stane tým, kým môže a má byť.“ Goethe

2 Výchova

Výchova je veľmi dôležitá, lebo len vďaka cieľavedomej výchove si môžu deti osvojiť základy morálky, pochopia, čo je „dobré“ a čo „zlé“ a konajú podľa toho. Dnešné deti sú inteligentné, ale zlé, nevedia sa slušne správať. Pre budúcnosť ľudstva je dôležité, aby sa kládol dôraz predovšetkým na výchovu k slobode, rešpektovaniu ľudských práv, k zodpovednosti a k dodržiavaniu všeobecne platných ľudských princípov a zásad.

2.1 Definície výchovy

Už samotný termín výchova má dnes viacero významov, čo úzko súvisí s vývojom a poznaním nových skutočností. Zelina (2004, s. 10) chápe výchovu ako „profesionálne, odborné a cieľavedomé udržiavanie, zdokonaľovanie a rozvíjanie pozitívnych a funkčných možností človeka, psychických funkcií, procesov a vlastností osobnosti.“ Tvrdí, že výchova je dôležitejšia ako vzdelávanie, preto by sa mal v školskom systéme zredukovať obsah učiva a mali by sa posilniť metódy výchovy.

Medzi metódy výchovy patrí:

- metóda požiadaviek,
- metóda presvedčovania,
- metóda precvičovania,
- metóda povzbudzovania,
- metóda kladného vzoru, príkladu.

Podľa Daneka (2011) je výchova vytváranie a ovplyvňovanie podmienok pre formovanie samostatnej, svojbytnnej, identickej a socializovanej osobnosti. Má byť spojená s predpokladmi vychovávaného, prostredím a systematickým vplyvom vychovávateľov. Prostredníctvom výchovy sa formuje charakterná spoločnosť, ktorá

predstavuje spojenie vysokej morálky, zodpovednosti, dôstojnosti človeka, dobré medziľudské vzťahy a súhru slov a činov v každodennom konaní.

Kovalčíková (2005, s. 25) charakterizuje výchovu ako „proces cieľavedomého a zámerného usporiadania vonkajších podmienok a vnútorného vývinu, ktoré v interakcii umožňujú efektívne sprostredkovanie spoločenských hodnôt a vedú k optimálnemu a harmonickému rozvoju osobnosti človeka, jeho aktivity, tvorivosti, individuality, jedinečnosti, snahy po seberealizácii.“

Gáliková (2007) rozlišuje medzi výchovou (edukáciou) a vzdelávaním. Procesu výchovy alebo vychovávaníu ide o rozvinutie nonkognitívnych schopností, nadobudnutie určitých návykov, vzdelávaniu ide o získanie kognitívnych poznatkov, nadobudnutie vedomostí. Pre morálny vývin dieťaťa je dôležitejšia emocionálna inteligencia ako memorované vedomosti. Ako tvrdí Zelina (2004, s. 217): „Ľahšie sa vzdeláva, ako vychováva. Ľahšie sa len vzdeláva, ako aj vzdeláva a vychováva.“

2.2 Typy výchovy

Typ výchovy podľa M. Pilkiewicza je založený na troch dimenziách:

- náročnosť verus nenáročnosť,
- kontrola verus sloboda,
- odmeňovanie verus trestanie.

Kombináciou týchto prístupov dostávame deväť typov, štýlov výchovy:

1. Výchova úspechmi - charakterizuje ju láska a veľký stupeň akcelerácie vychovávaného, vysoké požiadavky, náročnosť, častá kontrola a používanie noriem.
2. Nadmieru starostlivá výchova – patrí tu silná láska a akceptácia, empatia, nízke požiadavky, častá kontrola, odmeňovanie.
3. Liberálna výchova (zhovievavá) – charakterizuje ju láska a akceptácia, nízke požiadavky, zriedkavá kontrola, odmeňovanie.

4. Demokratická výchova – patrí tu láska, akceptácia, vysoké požiadavky, zriedkavá kontrola a odmeňovanie.
5. Rigorózny (prísny) autokratizmus - je charakteristický nepriateľstvom alebo chýbaním akceptácie a empatie, sú tu vysoké požiadavky, častá kontrola, trestanie ako hlavný spôsob vplyvu na správanie vychovávaného.
6. Puntívny (trestajúci) autokratizmus – vyznačuje sa veľkým stupňom nepriateľstva alebo chýbaním akceptácie, empatie, vysokými požiadavkami, častou kontrolou a trestaním.
7. Príležitostný aristokratizmus - charakterizuje ho nepriateľstvo, chýbanie akceptácie, kongruencie a empatie, vysoké požiadavky, zriedkavá kontrola a trestanie.
8. Zanedbávajúca výchova - je charakterizovaná nepriateľstvom, chýbaním akceptácie, nízkymi požiadavkami, zriedkavou kontrolou (nepoužívajú sa ani odmeny ani tresty).
9. Zavrhujúca, odmietavá výchova - charakterizuje ju nepriateľstvo a chýbanie akceptácie, nízke požiadavky, zriedkavá kontrola a prísne tresty. (Zelina, 2011)

Nie je možné nájsť univerzálnu teóriu výchovy pre všetkých rovnakú. Každé dieťa je individuálna osobnosť so svojimi špecifikami a podľa toho treba k nim pristupovať, v závislosti na aktuálnosť doby, vývoja, daností a mnohých iných súvislostí.

„Výchova je to, čo v človeku zostane, keď zabudne, čo sa naučil.“

Burrhus Frederic Skinner

2.3 Ciele výchovy

Cieľ výchovy sa má podľa Gálikovej dosiahnuť vzhľadom na jednotlivca, i vzhľadom na spoločnosť. Výchova sleduje flexibilitu individua ako reagovať na meniace sa problémové situácie. Cieľ výchovy musí byť schopný zmien. Dôraz sa kladie u žiakov predovšetkým na aktivitu a rozličné formy problémových činností, aby hľadali, skúmali, učili sa zo skúseností. Podľa Deweyeho pragmatizmu je spoločenský

rozmer výchovy naklonený vede a je určovaný potrebami človeka a jeho záujmami v riešení problémov. (Gáliková, 2007)

„Cieľom výchovy musí byť dynamická a rozhodná osobnosť, predovšetkým osobnosť kultivovaná, ktorá nemá problémy vyjadriť vlastné stanoviská, realizovať vlastné rozhodnutia, ale aj niesť zodpovednosť pred sebou a pred ostatnými ľuďmi.“ (Danek, 2011, s.13)

Podľa D. Kováča vnímame tri typy osobností:

- rudimentárne – primitívne, realizujúce len svoju ľudskú, existenčnú podstatu;
- konformné - uplatňujúce vlastný záujem, prospech a výhody v existujúcich podmienkach;
- kultivované - sú silné, samostatné, hľadajúce riešenie, dokážu prelomiť stagnáciu, prinášajú nové prístupy do života. (Danek, 2011)

Výchova ako prenos duchovnej, citovej, motivačnej kultúry, hodnotových orientácií na budúce pokolenie má najsilnejšie motivačné a preventívne možnosti k formovaniu charakteru človeka. (Zelina, 2004)

2.4 Vplyv výchovy na budúci život

Prostredníctvom výchovy a vzdelávania sa ľudia socializujú, kultivujú, citovo utvárajú, spoznávajú sa a vytvárajú vzťahy k sebe, aj k iným ľuďom. Je nevyhnutné výchovu chápať ako prípravu pre život, kontakt s prírodou, s inými ľuďmi pri ich chápaní a vnímaní vlastného významu a poslania, formovanie tvorivej aktivity a postojov v rozličných situáciách. Zmysel každej výchovy je v tom, aby sme vychovávanému pomohli získať osobnostné vlastnosti, ktoré ho uschopnia na samostatný a sociálne zodpovedný život, ktorý znamená prirodzenú úctu a rešpekt medzi ľuďmi v súlade s vytvorenou zodpovednosťou a dôstojnosťou každého jedinca. Pre proces výchovy sú uplatňované princípy úcty a rešpektu, mravnosti, tolerancie, ľudskosti, empatie, humanizmu, demokracie, cieľavedomosti, zameranosti, sociálnej dohody, jednoty teórie a praxe, objektívnosti hodnotenia správania, dôslednosti poznania osobnosti vychovávaného. Ľudskosť je vytvorenie takých podmienok, ktoré

podporujú šťastie, pohodu, spokojnosť a tvorivosť každého jednotlivca. Ako konštatoval Yost: „najväčšou prekážkou k mierovému svetu nie je komunizmus, kapitalizmus, imperializmus, nacionalizmus alebo maoizmus, ale jednoducho ľudské správanie.“ (Danek, 2011, s. 16) Vedľa ekonomických a sociálno-politických činiteľov je výchova významným faktorom úspešného rozvoja spoločnosti a jej občanov ako vzdelaných, morálne uvedomelých a sociálne angažovaných osobností, ktoré sa kvalifikovane a aktívne podieľajú na živote spoločnosti. (Danek, 2011)

Dôležité je prijať vychovávaného takého, aký je, ako to vyjadrila Mary Haskell: „Kýmkoľvek budeš, nič ma nesklame; nemám žiadne predstavy o tom, aký by si mal byť či čo by si mal robiť. Netúžim po žiadnych predstavách o tebe, chcem ťa iba poznávať. Nikdy ma nemôžeš sklamať.“ Rodičia sú prví ľudia, ktorí prichádzajú s deťmi do styku, naznačujú im, či sú dobrí alebo zlí, hlúpi alebo múdri, hodní alebo nehodní lásky a pochvaly. Deti sa často správajú podľa očakávaní svojich rodičov. Ak rodičia chvália a povzbudzujú svoje deti („Viem, že tú skúšku zvládneš dobre“), vyrastú z detí sebavedomí, samostatní a zodpovední ľudia. Rodičia učia deti, čo majú hovoriť („Poďakuj sa tete“), gestikulácii („Neukazuj prstom na druhých ľudí“), ich budúce očakávania („Každý z našej rodiny išiel na vysokú školu“). Ak rodičia úprimne milujú svoje dieťa, dávajú mu pocit istoty a bezpečia, pocit uznania. Pomáhajú mu objaviť to najvzácnejšie a najlepšie v ich vnútri a žiť v súlade s tým, rozvíjať sebadisciplínu, samostatnosť a zodpovednosť. Ako bude dieťa v budúcnosti konať, hovoriť, myslieť a v čo bude veriť, je ovplyvnené jeho minulosťou, zážitkami a výchovou. Preto je výchova tak veľmi dôležitá, lebo má vplyv nielen na budúci život dieťaťa, ale aj budúcnosť celej Zeme. (Čech, 2008)

PRAKTICKÁ ČASŤ

„Morálka národa a charakter ľudí sa podobajú zubom.

Čím sú skazenejšie, tým viac to bolí, keď sa ich niekto dotkne.“ Shaw

3 Cieľ prieskumu

Cieľom našej praktickej časti bolo zistiť, aké faktory vplývajú na stupeň morálneho usudzovania dieťaťa. Vo svojom výskume sme použili dotazníkovú metódu. Dotazníky sme rozдали žiakom na základných školách v Dubnici nad Váhom, v Novej Dubnici a v Trenčianskej Teplej. Určili sme si nasledovné čiastkové ciele, problémy a otázky výskumu.

Čiastkové ciele výskumu:

Cieľ 1: je zistiť, či zodpovednosť vplýva na stupeň morálneho usudzovania žiaka.

Cieľ 2: je zistiť, či má rodinné zázemie, z ktorého žiak pochádza, vplyv na jeho morálne usudzovanie.

Cieľ 3: je zistiť, či zmysluplne využitý voľný čas vplýva na stupeň morálky žiaka.

Výskumné problémy:

K cieľu 1: Majú žiaci s vyšším stupňom zodpovednosti vyšší stupeň morálneho usudzovania?

K cieľu 2: Majú žiaci z funkčných a aktívnych rodín vyšší stupeň morálneho usudzovania?

K cieľu 3: Majú tvoriví žiaci so zmysluplne využitým voľným časom vyšší stupeň morálneho usudzovania?

Výskumné otázky:

K cieľu 1: Koľko percent žiakov vždy dodrží svoje sľuby?

Koľko percent žiakov si vždy ponechalo v triede nájdenú vec?

Koľko percent žiakov vždy prechádzalo na prechode na červenú?

K cieľu 2: Koľko percent žiakov sa vždy zveruje rodičom so svojimi problémami?

Koľko percent žiakov sa vždy rozpráva s rodičmi o škole?

Koľko percent žiakov vždy oklame svojich rodičov?

K cieľu 3: Koľko percent žiakov navštevuje krúžky po vyučovaní?

Koľko percent žiakov sa doma vždy nudí?

Koľko percent žiakov sa doma vždy hrá?

3.1 Pracovné hypotézy

V našom výskume sme si určili nasledovné hypotézy:

Hypotéza 1: Predpokladám, že žiaci s vyšším stupňom zodpovednosti majú vyšší stupeň morálneho usudzovania.

Hypotéza 2: Predpokladám, že žiaci z funkčnej rodiny majú vyšší stupeň morálneho usudzovania ako žiaci z nefunkčnej rodiny.

Hypotéza 3: Predpokladám, že tvoriví žiaci, ktorí zmysluplne využívajú voľný čas, uvažujú zrelšie a morálnejšie ako žiaci bez záľub.

3.2 Použité metódy, techniky a postupy

V našom dotazníku, ktorý je kombinovanou formou poloopených, otvorených a zatvorených otázok, sa vyskytli otázky zamerané na faktory, ktoré ovplyvňujú stupeň morálneho usudzovania dieťaťa. Otázky sme zámerne formulovali primerane veku dieťaťa – bol určený pre žiakov 5. a 6. ročníka základných škôl, čiže pre deti vo veku 10-11 rokov. Z dotazníkov sme zisťovali zodpovednosť, rodinné zázemie, tvorivosť a morálku žiakov.

3.3 Harmonogram postupu

Na začiatok sme si určili cieľ výskumu a metódy. Dotazníky sme osobne rozdali na Základnej škole sv. Dominika Savia v Dubnici nad Váhom, Základnej škole, Centrum I v Dubnici nad Váhom, Základnej škole Janka Kráľa 1 v Novej Dubnici a na Základnej škole v Trenčianskej Teplej. Výskum bol realizovaný v priebehu 1 mesiaca (január 2013). Pri vyplňaní dotazníkov sme sa stretli s chýbajúcou ochotou učiteľov, ale aj žiakov, ktorí neodpovedali na všetky otázky v dotazníku, a tým pádom bol dotazník neplatný. Na základe odpovedí vyplnených dotazníkov sme získali fakty pre náš výskum.

3.4 Charakteristika súboru

Výskumnú vzorku tvorili žiaci 5. a 6. ročníka základných škôl v Dubnici nad Váhom, v Novej Dubnici a v Trenčianskej Teplej.

Výskumu sa zúčastnili nasledovné školy:

1. Základná škola sv. Dominika Savia, Dubnica nad Váhom,
2. Základná škola s materskou školou, Centrum I, Dubnica nad Váhom,
3. Základná škola Ul. Janka Kráľa 1, Nová Dubnica,

4. Základná škola, Trenčianska Teplá.

Z celkového počtu 170 rozdáných dotazníkov sa 150 vrátilo a z toho 120 dotazníkov bolo vyplnených.

Tabuľka 1: Návratnosť dotazníkov

Škola:	rozdané dotazníky	vrátené dotazníky	vyplnené dotazníky
ZŠ sv. D. Savia	20	20	15
ZŠ s MŠ, C I	50	50	31
ZŠ Ul. J. Kráľa,	40	20	18
ZŠ, Trenčianska Teplá	60	60	56

Niektoré dotazníky neboli vyplnené kvôli neochote učiteľov, nechceli počas vyučovacej hodiny meniť výchovno-vzdelávací plán rozdávaním dotazníkov pre žiakov. Niektorí žiaci pri vyplňaní dotazníkov pravdepodobne opisovali od seba navzájom, nakoľko mali zhodné odpovede (aj s rovnakými gramatickými chybami). Iní žiaci zase neodpovedali na všetky otázky (hlavne na otázku: „Hádajú sa tvoji rodičia?“) alebo nepochopili ako majú dotazník správne vyplňať. Našli sa aj takí, ktorí si z dotazníkov robili zábavu a zaškrtili všetky možné odpovede. Takéto dotazníky boli samozrejme neplatné a neboli zaradené do výskumu.

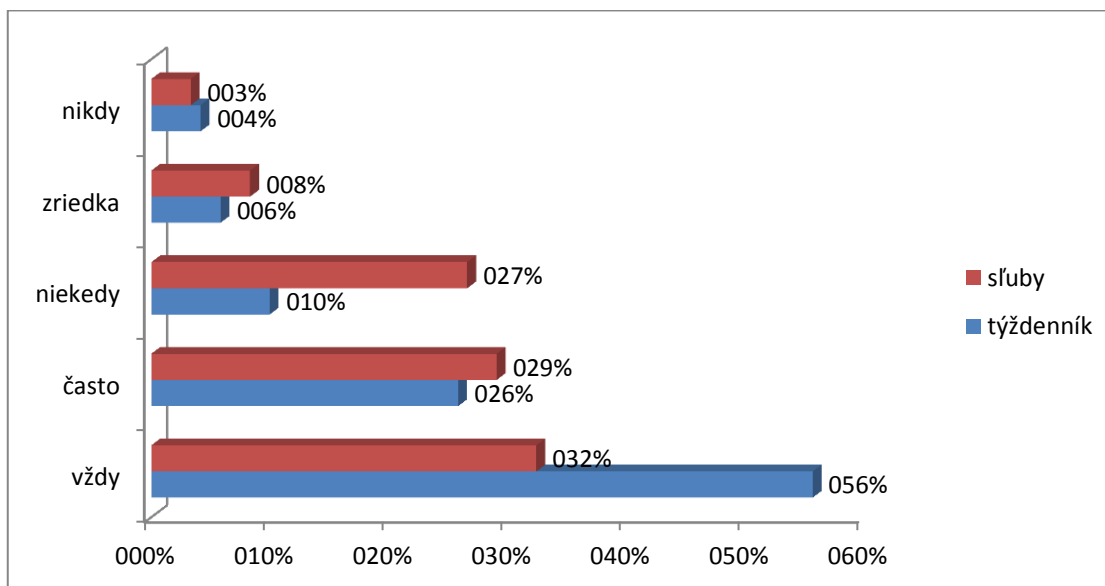
3.5 Analýza a interpretácia dát

Dotazníky sme rozdali žiakom 5. a 6. ročníka na základných školách v Dubnici nad Váhom, v Novej Dubnici a v Trenčianskej Teplej. Zisťovali sme vplyv zodpovednosti, rodinného zázemia a tvorivosti na stupeň morálneho usudzovania žiaka. Dotazník obsahoval 30 otázok, z toho boli 2 otvorené, 2 polootvorené a 26 zatvorených.

Cieľom 1 je zistiť, či zodpovednosť vplýva na stupeň morálneho usudzovania žiaka. Súvisí s výskumným problémom, ktorý znie: „Majú žiaci s vyšším stupňom zodpovednosti vyšší stupeň morálneho usudzovania?“ Výskumnú otázku sme si

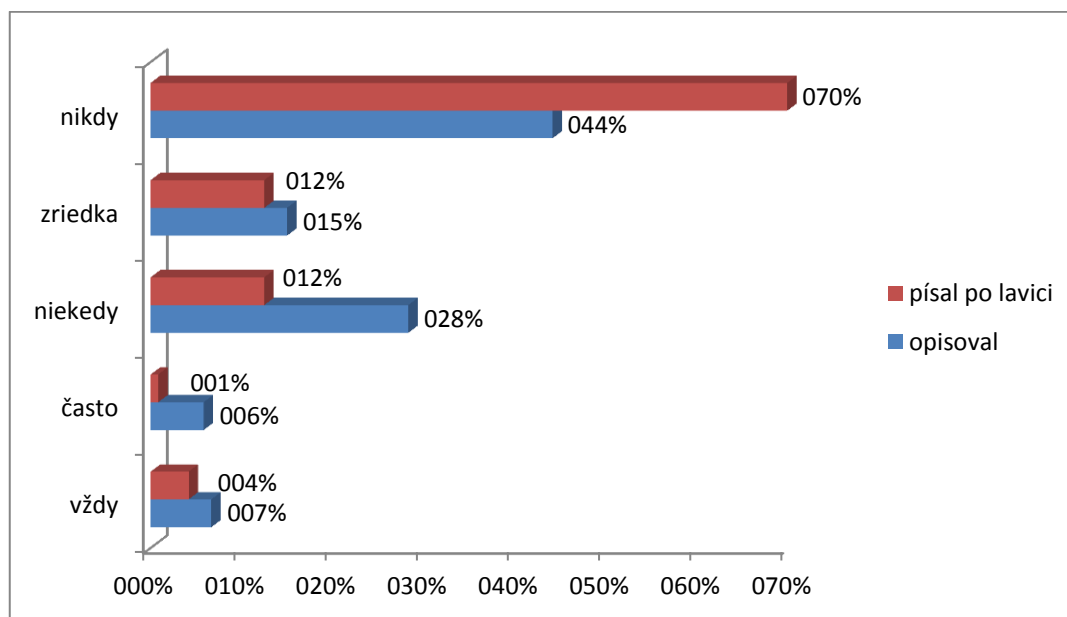
stanovili: „Koľko percent žiakov s vyšším stupňom zodpovednosti malo vyšší stupeň morálneho usudzovania?“

Graf č. 1: Prieskum dodržiavania sľubov a povinností

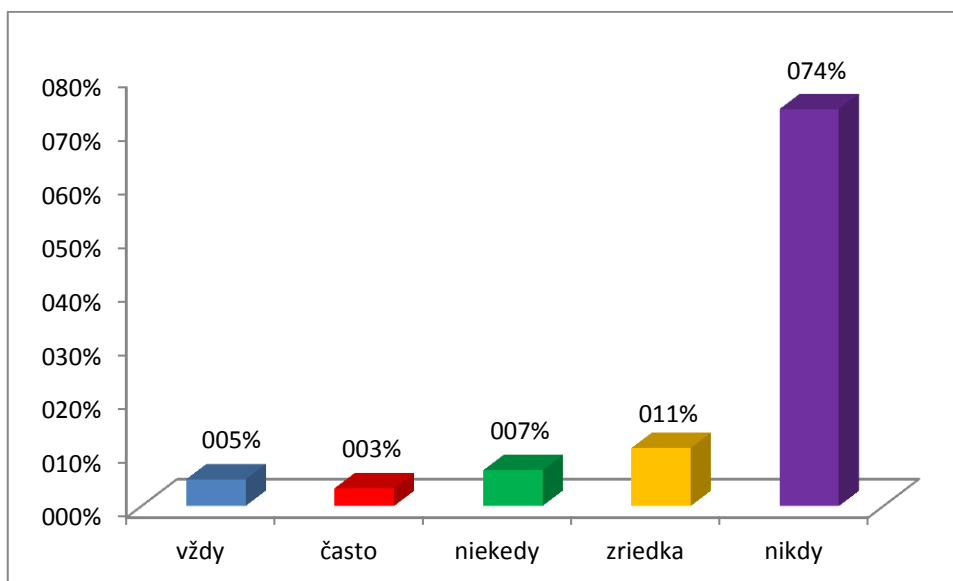
Graf nám ukazuje odpovede na otázky: „Dodržiavaš svoje sľuby? Keď si týždenník, dodržiavaš povinnosti?“ Z grafu vyplýva, že dodržiavanie sľubov súvisí so zodpovednosťou a plnením si povinností. 55,61 % žiakov uviedlo, že si vždy dodržiava svoje povinnosti týždenníka a 32,37 % žiakov napísalo, že vždy dodržiava svoje sľuby. Najmenej respondentov uviedlo možnosť „nikdy“.

Graf č. 2: Prieskum písania po lavici a opisovaniu na písomkách

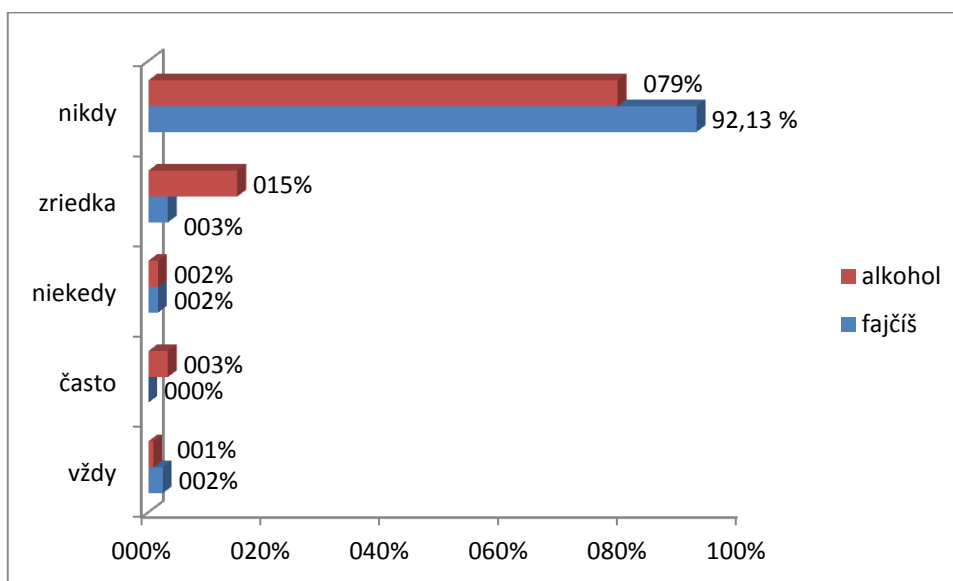
Graf nám ukazuje priamu súvislosť medzi písaním po lavici v škole a opisovaním na písomkách. 69,72 % žiakov uviedlo, že nikdy nepísalo po lavici a 43,99 %, že nikdy neopisovalo na písomke. Keď si zoberieme do úvahy fakt, že žiaci sú už na 2. Stupni základných škôl a skoro polovica z nich nikdy neopisovala na písomkách, vidíme, že žiaci v tomto veku (10 – 12 rokov) majú vysoký stupeň morálneho usudzovania. Podľa Piageta a Kohlberga sa u detí starších ako 10 rokov prejavuje autonómna morálka, čiže chápu morálku a dodržiavajú ju, čo dokázal aj náš graf.

Graf č. 3: Prieskum ponechania si nájdenej veci

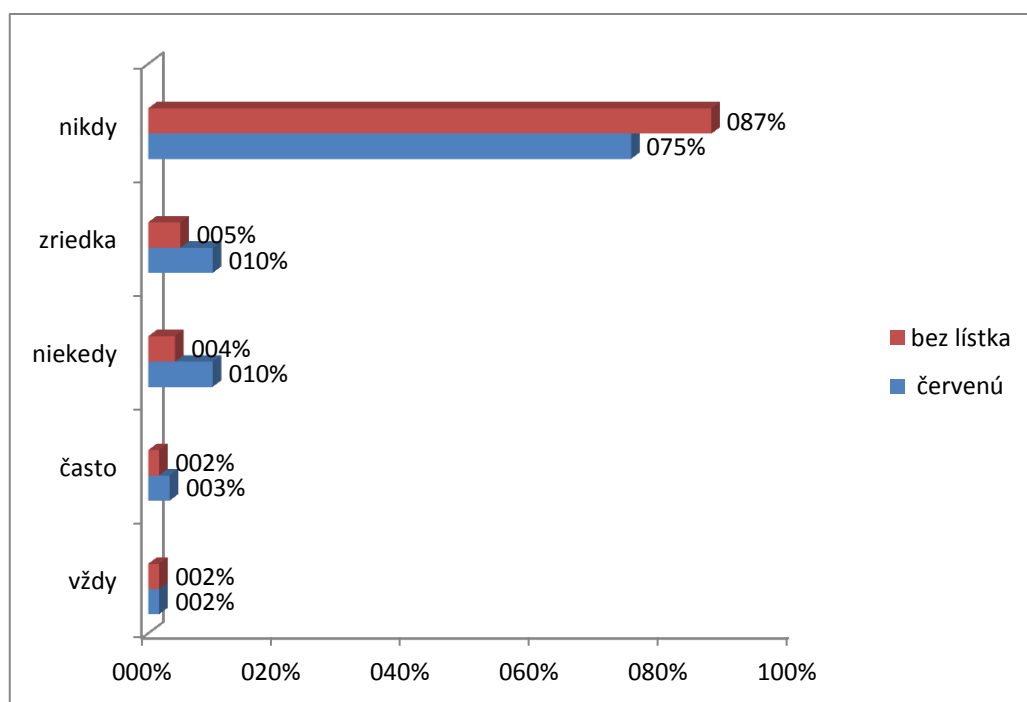
Na otázku: „Keď nájdeš v triede niečo, necháš si to?“ odpovedalo až 73,87 % žiakov, že nikdy. Graf nám ukazuje, že žiaci cítia spolupatričnosť a spoluzodpovednosť so svojimi spolužiakmi a nikdy by si nenechali nájdenu vec, čo súvisí aj s vysokým stupňom morálneho usudzovania.

Graf č. 4: Prieskum užívania návykových látok

Na otázky: „Pil si alkohol? Fajčíš?“ väčšina žiakov uviedla, že nikdy nepila alkohol (78,85 %) a nikdy nefajčila (92,13 %). Z uvedeného grafu vidno, že len zopár žiakov skúšalo alkohol alebo cigarety.

Graf č. 5: Prieskum dodržiavania dopravných pravidiel

Žiakov sme sa pýtali: „Cestoval si v autobuse bez lístka? Prechádzal si na prechode na červenú?“ 87,15 % žiakov nikdy necestovalo v autobuse bez lístka a 74,70 % respondentov nikdy neprechádzalo na prechode cez červenú. Je to dosť vysoké číslo, opäť nám graf potvrdzuje vysoký stupeň zodpovednosti aj morálky u žiakov.

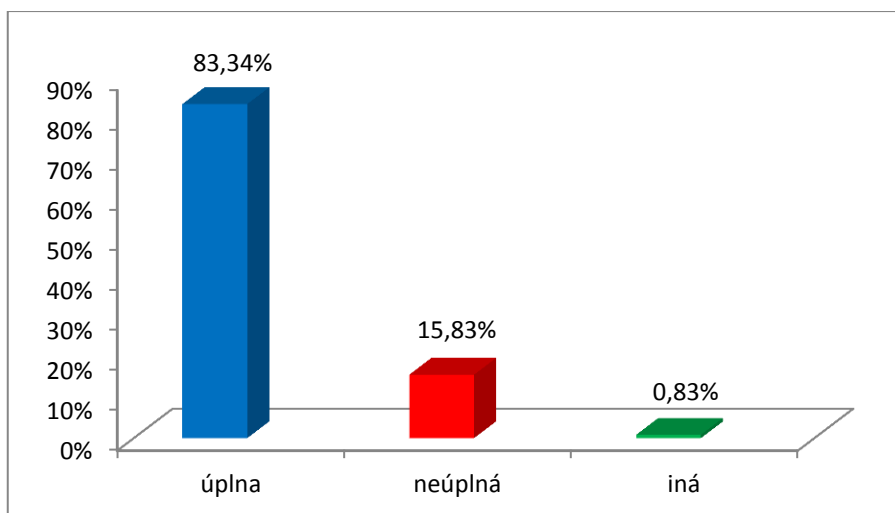
Pri otázke, či by uvoľnili miesto na sedenie v autobuse staršiemu nás zaujali odpovede žiakov, ktorí uviedli, že nikdy neuvoľnili miesto staršiemu na sedenie, lebo na to ani nemali príležitosť, lebo cestujú iba v aute s rodičmi. Ale keby cestovali autobusom, určite by mu miesto uvoľnili.

Naším cieľom 1 bolo zistiť, či zodpovednosť vplýva na stupeň morálneho usudzovania žiaka. Odpoveď, ktorá vyplýva z našich grafov, je „áno“. Takisto znie odpoveď na výskumný problém, ktorý sme si položili: „Majú žiaci s vyšším stupňom

zodpovednosti vyšší stupeň morálneho usudzovania?“ Na výskumné otázky sme si odpovedali pri jednotlivých grafoch.

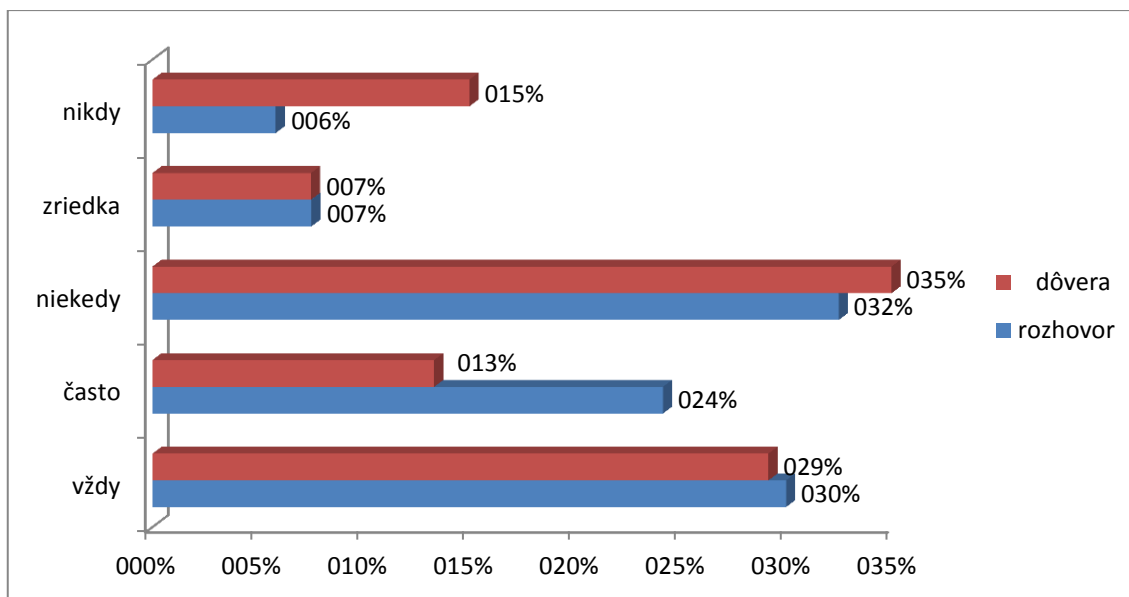
Naším cieľom 2 je zistiť, či má rodinné zázemie, z ktorého dieťa pochádza, vplyv na jeho morálne usudzovanie. Výskumný problém znie: „Majú žiaci z funkčných a aktívnych rodín vyšší stupeň morálneho usudzovania?“ Výskumná otázka je: „Koľko percent žiakov pochádzajúcich z funkčných rodín malo vysoký stupeň morálneho usudzovania?“ Na začiatok prikladáme graf o type rodiny, z ktorej žiaci v našom výskume pochádzajú.

Graf č. 6: Typ rodiny, z ktorej žiaci pochádzajú

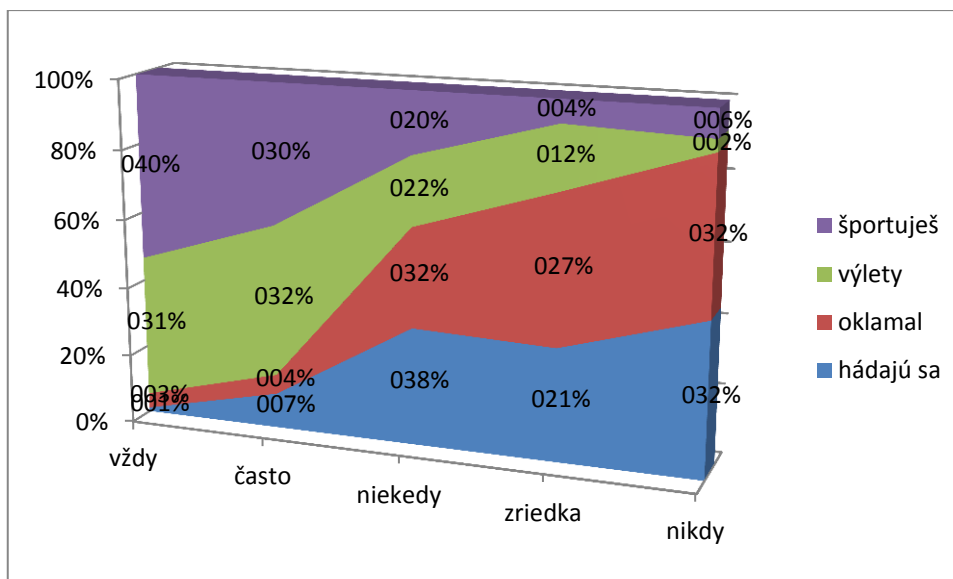
83,34 % žiakov uviedlo, že pochádza z úplnej rodiny (mama a otec), 15,83% z neúplnej (buď sú ich rodičia rozvedení alebo jeden z rodičov zomrel) a 0,83% z inej (napísal, že ho vychováva teta s ujom).

Graf č. 7: Dôvera a rozhovor medzi deťmi a rodičmi

Na otázky: „Zveruješ sa rodičom so svojimi problémami? Rozprávaš sa s rodičmi o škole?“ viac ako 29 % žiakov odpovedalo, že „vždy“. Pri odpovedi „často“ nás zaujalo, že 24,07 % žiakov sa s rodičmi rozpráva o škole, ale len 13,28 % sa im aj zveruje so svojimi problémami. Až 14,94 % žiakov sa nikdy nezveruje svojim rodičom so svojimi problémami a len 5,81 % žiakov sa nikdy nerozpráva s rodičmi o škole. Rodičia, ktorí majú úprimný záujem o svoje deti a rozprávajú sa s nimi o škole, majú vyššiu pravdepodobnosť, že sa im ich deti budú aj zverovať so svojimi problémami.

Graf č. 8: Vplyv rodinného zázemia na stupeň morálneho vývinu dieťaťa

Tabuľka č. 2: Vplyv rodinného zázemia na stupeň morálneho vývinu dieťaťa

	hádajú sa	oklamal	výlety	športuješ
vždy	0,83%	3,32%	30,71%	39,84%
často	7,49%	4,15%	32,37%	29,88%
niekedy	38,18%	32,37%	22,41%	19,92%
zriedka	20,75%	27,39%	11,62%	4,15%
nikdy	32,37%	32,37%	2,49%	5,81%

Žiakov sme sa pýtali nasledujúce otázky: Športuješ? Chodíš s rodičmi na výlety?

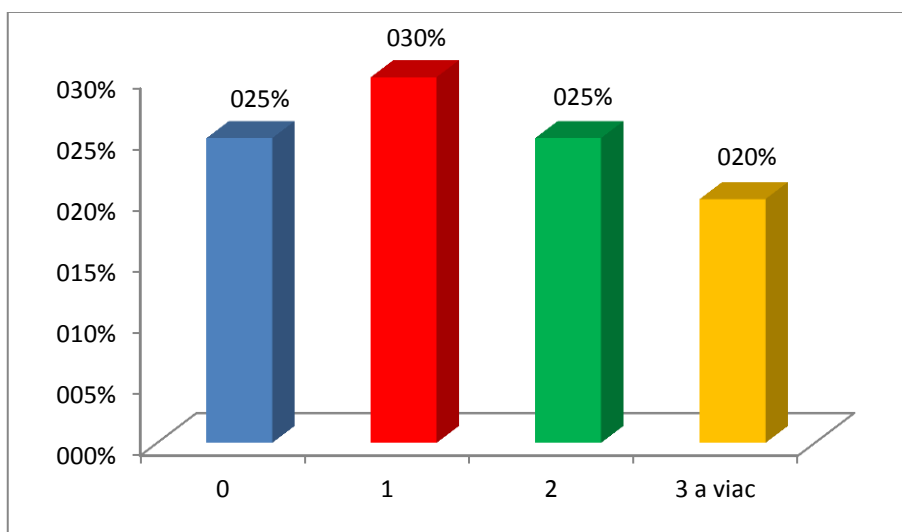
Oklamal si rodičov? Hádajú sa tvoji rodičia?“ Keď sa rodičia nehádajú, deti ich neklamú a priamoúmerne vidieť z tabuľky, že tá rodina sa viac venuje športu a výletom. 32,37 % žiakov uviedlo, že sa ich rodičia nikdy nehádajú, 32,37 % žiakov nikdy neoklamalo svojich rodičov, 30,71 % žiakov tvrdí, že vždy chodia na výlety s rodičmi a 39,84 % z nich športuje.

Naším cieľom 2 bolo zistiť, či má rodinné zázemie, z ktorého žiak pochádza, vplyv na jeho morálne usudzovanie. Odpoveď znie áno, pretože čím viac sa rodičia hádali, tým viac deti klamali svojich rodičov. Čiže správanie detí, ich morálka, sa odzrkadľuje od rodinnej situácie, rodičia sú pre deti vzorom a deti napodobňujú a preberajú správanie rodičov. Potvrdil sa nám aj výskumný problém, ktorý znel: „Majú žiaci

z funkčných a aktívnych rodín vyšší stupeň morálneho usudzovania?“ Áno, majú, lebo klamanie detí záviselo od rodinných výletov a klímy rodiny. Iba 3,32 % žiakov klame svojich rodičov, s ktorými chodí vždy na výlety (30,71 %) a ich rodičia nikdy sa nehádajú (32,37 %). Až 39,84 % týchto žiakov vždy športuje. Čiže dobrá rodinná klíma, atmosféra má vplyv aj na tvorivosť žiakov, na ich zmysluplne využitý voľný čas, čomu sa budeme viac venovať v ciele 3. Na výskumné otázky sme si odpovedali pri rozoberaní grafov.

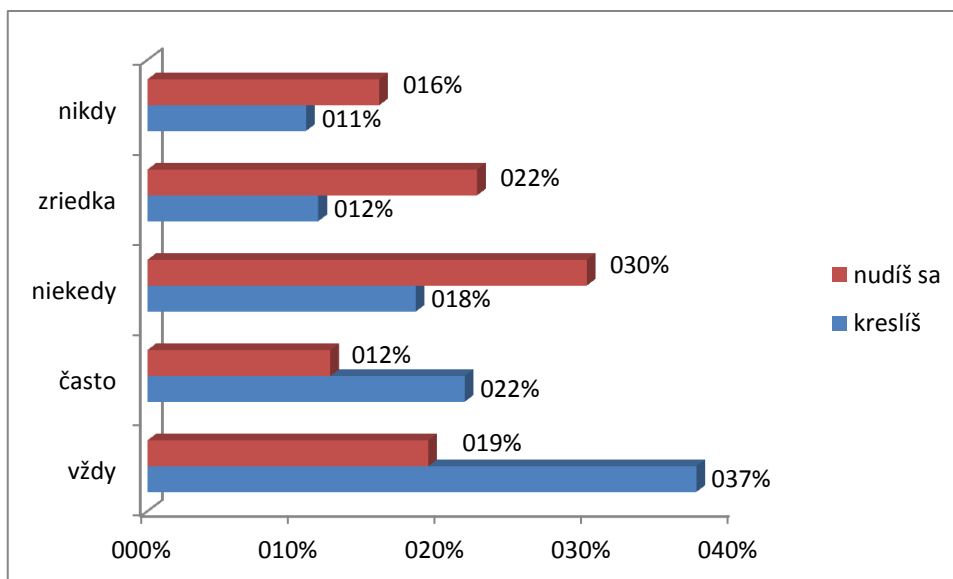
Cieľom 3: je zistiť, či zmysluplne využitý voľný čas vplýva na stupeň morálky žiaka. Výskumný problém je: „Majú tvoriví žiaci so zmysluplne využitým voľným časom vyšší stupeň morálneho usudzovania?“ Výskumná otázka znie: „Koľko percent žiakov so zmysluplne využitým voľným časom malo vysoký stupeň morálneho usudzovania?“ Najprv sme zisťovali, koľko krúžkov navštevujú žiaci po vyučovaní.

Graf č. 9: Počet navštevovaných krúžkov po vyučovaní

Z grafu vyplýva, že 24,90 % žiakov nenavštevuje žiadny krúžok, väčšina žiakov (75,10 %) krúžky navštevuje, z toho 29,88 % 1 krúžok, 24,90 % 2 krúžky a 19,92 % 3 a viac krúžkov. Krúžkami po vyučovaní žiaci zmysluplne využívajú svoj voľný čas, podnecujú svoju tvorivosť, talent, ale aj záľuby.

Graf č. 10: Prieskum o využívaní voľného času

Zisťovali sme odpovede na otázky: Nudíš sa doma? Kreslíš, hráš sa doma? Nasledujúci graf nám ukazuje, či sa žiaci doma nudia alebo hrajú. Najviac žiakov (37,35 %) sa doma vždy hrá, kreslí si a 29,88 % žiakov sa doma nudí len niekedy. Naopak, najmenej žiakov (10,79 %) uviedlo, že sa doma nikdy nehra a 12,45 %, že sa doma nudí často. Z odpovedí žiakov vyplýva, že väčšina sa doma dokáže zahrať, majú zmysluplne využitý svoj voľný čas, len niekedy sa nudia.

Cieľom 3 bolo zistiť, či zmysluplne využitý voľný čas vplýva na stupeň morálky žiaka. S cieľom súvisí aj výskumný problém, ktorý znel: „Majú tvoriví žiaci so zmysluplne využitým voľným časom vyšší stupeň morálneho usudzovania?“ Odpoveď je áno, lebo vysoký stupeň morálky našej výskumnej vzorky sme dokázali už v predchádzajúcich cieľoch a tu sa nám ukázala aj vysoká tvorivosť u žiakov, vysoký počet navštevovaných krúžkov po vyučovaní (75,10 %), čiže zmysluplne využitý voľný čas. Žiaci radi športujú a chodia s rodičmi na výlety, čo tiež súvisí s ich mimoškolskou aktivitou. Na výskumné otázky sme si odpovedali pri jednotlivých grafoch.

3.6 Overenie hypotéz

V našom výskume sme si stanovili 3 hypotézy. Hypotéza 1 znie: Predpokladám, že žiaci s vyšším stupňom zodpovednosti majú vyšší stupeň morálneho usudzovania. Pomocou dotazníkovej metódy sme zisťovali stupeň zodpovednosti a stupeň morálneho usudzovania žiakov. Z interpretácii výsledkov vyplýva, že žiaci vo veku 10 – 12 rokov, čiže piatáci a šiestaci majú vysoký stupeň morálneho usudzovania, vedia, čo je morálne a konajú podľa toho. Piaget a Kohlberg priradili k tomuto veku autonómnemu morálku, žiaci už majú morálne princípy zvnútornené. Nekonajú pod vplyvom autority, kvôli odmene a trestu, ale kvôli sebe samému, sami sa rozhodujú pre dobro. Pri analýze dotazníkov sme zistili, že viac ako polovica žiakov (55,61 %) si vždy dodržiava svoje povinnosti týždenníka, 69,72 % žiakov nikdy nepísalo po lavici v škole, 73,87 % si nikdy nenechalo v triede nájdenu vec, 87,15 % nikdy necestovalo v autobuse bez lístka, 74,70 % nikdy neprechádzalo na prechode cez červenú. Z uvedených výsledkov vyplýva, že žiaci dosahujú vysoký stupeň morálneho usudzovania aj zodpovednosti, čím sa nám potvrdila hypotéza 1.

Hypotéza 2 má nasledujúce znenie: Predpokladám, že žiaci z funkčnej rodiny majú vyšší stupeň morálneho usudzovania ako žiaci z nefunkčnej rodiny. Až 83,34 % žiakov pochádza z úplnej rodiny, čiže majú dobré rodinné zázemie. Z výsledkov tiež vyplýva, že čím viac sa rodičia venujú svojim deťom, rozprávajú sa s nimi, venujú im svoj voľný čas, chodia spolu na výlety, tým viac im ich dieťa dôveruje a zveruje sa im so svojimi problémami a tým menej ich klame. Je dôležité venovať sa výchove detí a mladých, lebo je to investícia do budúcnosti, vklad, ktorý sa nám raz vráti. Z uvedeného vyplýva, že sa nám potvrdila aj hypotéza 2.

Hypotéza 3 znie: Predpokladám, že tvoriví žiaci, ktorí zmysluplne využívajú voľný čas, uvažujú zrelšie a morálnejšie ako žiaci bez záľub. Až 75,10 % žiakov navštevuje po vyučovaní krúžky, čiže rozvíjajú svoj talent, tvorivosť a zmysluplne využívajú svoj voľný čas. Preto je dôležité, aby sme u detí objavili a rozvíjali ich talenty, lebo to prispieva aj k ich morálnemu usudzovaniu. Na základe interpretácie výsledkov sme potvrdili aj hypotézu 3.

V našom výskume sme si stanovili 3 hypotézy, pričom sa nám všetky potvrdili. Na základe interpretácii výsledkov dotazníkovej metódy sme dospeli k záveru, že zodpovednosť, rodinné zázemie aj tvorivosť majú vplyv na stupeň morálneho usudzovania dieťaťa. Čím je dieťa viac zodpovedné, tým je morálnejšie. Čím je dieťa viac tvorivé, tým je morálnejšie. A dieťa z úplnej rodiny je morálnejšie ako dieťa z neúplnej alebo dysfunkčnej rodiny.

ZÁVERY A ODPORÚČANIA PRE PRAX

Cieľom práce bolo osloviť rodičov, učiteľov, vychovávateľov, ale aj všetkých pracovníkov, ktorí sa stretávajú s mládežou, pretože svojim konaním a správaním ovplyvňujú ďalšie generácie ľudí. Taktiež sme im chceli uľahčiť ich prácu a poskytnúť praktické rady pre činnosť s mladými ľuďmi. Pri výchove sa snažíme formovať charakter mladého človeka a vychovať z neho samostatnú, zodpovednú, tvorivú, cieľavedomú a empatickú osobnosť. V našom výskume sme prišli k záveru, že rodinné zázemie, tvorivosť a zodpovednosť majú veľký vplyv na stupeň morálneho vývinu dieťaťa. Čím je dieťa tvorivejšie, zodpovednejšie, tým je aj morálnejšie. Ak pochádza z úplnej rodiny, kde sa rodičia len málokedy hádajú, venujú sa svojim deťom, chodia spolu na výlety, tak takéto dieťa je morálnejšie, má lepší vzťah nielen k sebe samému, ale aj k rodičom a k svojmu okoliu. Svojich rodičov nikdy neklame, dôveruje im, zveruje sa im so svojimi problémami. V škole si ako žiak vždy plní povinnosti týždenníka, nepíše po lavici, neopisuje na písomkách, požičiava svoje veci spolužiakom a nikdy si neoponechá nájdenu vec. Na ulici sa žiak správa zodpovedne a podľa dopravných predpisov, neprechádza na prechode cez červenú, nikdy necestuje v autobuse bez lístka. Svoj voľný čas dieťa aktívne využíva na rozvíjanie svojich talentov, navštevuje po vyučovaní krúžky, športuje, nenudí sa doma, nepožíva návykové látky. Rodičia majú nenahraditeľnú a nezastupiteľnú úlohu pri výchove svojich detí, sú ich prvým vzorom, ktorý sa snažia deti napodobňovať. Pedagógovia a vychovávatelia síce nemôžu ovplyvniť rodinné zázemie dieťaťa, z ktorého pochádza, ale môžu aspoň u detí objaviť a rozvíjať ich talenty, učiť ich zodpovednosti a morálnemu konaniu. Pre proces výchovy sú uplatňované princípy úcty a rešpektu, mravnosti, tolerancie, ľudskosti, empatie, humanizmu, demokracie, cieľavedomosti, objektívnosti hodnotenia správania, dôslednosti poznania osobnosti vychovávaného. Výsledok námahy rodičov a učiteľov sa síce neobjaví zo dňa na deň, ale po niekoľkých rokoch im bude najväčšou odmenou vidieť ovocie svojej práce, šťastného a vychovaného mladého človeka plného radosti zo života a entuziazmu.

Na základe interpretácií výsledkov dotazníkovej metódy sme si určili nasledovné praktické odporúčania:

pre rodičov

- každý deň sa so svojím dieťaťom rozprávať, spýtať sa ho, ako bolo v škole, mať pre neho čas a úprimný záujem o jeho problémy;
- cez víkend si naplánovať celá rodina spoločný výlet do prírody, turistiku, športové aktivity, návštevu kultúrnych pamiatok a podobne;
- svoje každodenné povinnosti vykonávať spolu s deťmi (varenie, pečenie, upratovanie, údržba auta, príprava dreva na kúrenie/opekanie);
- nevybavovať si vzájomné nezhody pred deťmi;
- byť jednotní v príkazoch a zákazoch pri výchove svojich detí;
- svoje deti nielen trestať, ale predovšetkým chváliť a odmeňovať, pozitívne hodnotiť, a tým zvyšovať ich sebaúctu a zdravé sebavedomie;
- podporovať a rozvíjať ich tvorivosť a talenty, prihlásiť ich na krúžky po škole, mať prehľad, ako a s kým travia ich deti svoj voľný čas;
- viesť deti k zodpovednému konaniu a ísť im príkladom dodržiavaním dopravných predpisov, pretože sú pre deti vzorom a deti sa učia napodobňovaním správania;
- vytvoriť príjemnú rodinnú atmosféru bez hádok, kde cíti dieťa oporu, istotu a bezpečie;

pre pedagógov a vychovávateľov

- byť vzorom a príkladom svojím morálnym konaním a správaním;
- deti viac chváliť a odmeňovať ako karhať a trestať;
- učiť deti, aby prevzali zodpovednosť za svoje skutky, že po dobrom správaní prichádza odmena, po nevhodnom správaní trest;
- byť jednotní, nekompromisní a spravodliví pri odmeňovaní a trestaní;
- rozvíjať v deťoch tvorivosť, zručnosť, samostatnosť, fantáziu a tvorivé myslenie.

Veríme, že dodržiavanie týchto odporúčaní rodičmi a pedagógmi bude mať pozitívny vplyv na morálne usudzovanie dieťaťa.

ZÁVER

Cieľom bakalárskej práce v teoretickej časti bolo skúmanie vplyvu na morálny vývin dieťaťa. V prvej kapitole sme rozobrali definície morálneho vývinu podľa rôznych autorov, teórie morálneho vývinu podľa Piageta, Kohlberga a Gilliganovej, výchovu k morálnemu charakteru a faktory vplývajúce na morálny vývin dieťaťa, z ktorých sme v praktickej časti vytvorili hypotézy pre svoj výskum. V druhej kapitole sme sa zaoberali definíciami, typmi a cieľmi výchovy a vplyvom výchovy na budúci život.

Cieľom praktickej časti bolo určiť, či faktory ako zodpovednosť, rodinné zázemie a tvorivosť vplývajú na stupeň morálneho usudzovania dieťaťa. Na získanie výsledkov sme použili dotazníkovú metódu. Dotazníky sme rozdali žiakom piateho a šiesteho ročníka na základných školách v Dubnici nad Váhom, v Novej Dubnici a v Trenčianskej Tepłej. Na základe interpretácii výsledkov dotazníkovej metódy sa nám potvrdili všetky tri stanovené hypotézy a dospeli sme k záveru, že zodpovednosť, rodinné zázemie aj tvorivosť majú vplyv na stupeň morálneho usudzovania dieťaťa. Čím je dieťa viac zodpovedné, tým je morálnejšie. Čím je dieťa viac tvorivé, tým je morálnejšie. A dieťa z úplnej rodiny je morálnejšie ako dieťa z neúplnej alebo dysfunkčnej rodiny. Ak dieťa pochádza z úplnej rodiny, kde sa rodičia len málokedy hádajú, venujú sa svojim deťom, chodia spolu na výlety, tak takéto dieťa je morálnejšie, má lepší vzťah nielen k sebe samému, ale aj k rodičom a k svojmu okoliu. Svojich rodičov nikdy neklame, dôveruje im, zveruje sa im so svojimi problémami. V škole si ako žiak vždy plní povinnosti týždenníka, nepíše po lavici, neopisuje na písomkách, požičiava svoje veci spolužiakom a nikdy si neoponechá nájdenu vec. Na ulici sa žiak správa zodpovedne a podľa dopravných predpisov, neprechádza na prechode cez červenú, nikdy necestuje v autobuse bez lístka. Svoj voľný čas dieťa aktívne využíva na rozvíjanie svojich talentov, navštevuje po vyučovaní krúžky, športuje, nenudí sa doma, nepožíva návykové látky. Rodičia sú pre svoje deti prvým vzorom a majú nenahraditeľné miesto pri ich výchove. Deti napodobňujú a automaticky preberajú správanie a zvyky dospelých. Pedagógovia a vychovávatelia síce nemôžu ovplyvniť rodinné zázemie dieťaťa, ale môžu aspoň u detí rozvíjať ich talenty, nadanie a zmysluplné využívanie voľného času. Mali by ich tiež viesť k zodpovednosti

pred sebou a pred druhými ľuďmi a k morálnemu konaniu. Výsledok námahy rodičov a učiteľov sa neobjaví zo dňa na deň, ale po niekoľkých rokoch im bude najväčšou odmenou vidieť ovocie svojej práce, šťastného a vychovaného mladého človeka plného radosti zo života a entuziazmu.

Na základe interpretácií výsledkov dotazníkovej metódy sme si určili nasledovné praktické odporúčania pre rodičov: každý deň sa rozprávať so svojím dieťaťom, mať o neho záujem, cez víkend ísť na spoločný výlet, v príkazoch a zákazoch byť jednotní, nehádať sa pred deťmi, rozvíjať talenty u detí, pozitívne ich hodnotiť, viesť ich k zodpovednému a morálnemu správaniu, vytvoriť príjemnú rodinnú atmosféru, byť pre svoje deti vzorom, príkladom a oporou. Odporúčania pre pedagógov a vychovávateľov: viac deti chváliť a odmeňovať ako karhať a trestať, rozvíjať u detí tvorivosť, samostatnosť, fantáziu, viesť ich k zodpovednému a morálnemu konaniu, byť jednotní, nekompromisní a spravodliví vo výchove, byť im príkladom.

Ako bude dieťa v budúcnosti konať, hovoriť, myslieť a v čo bude veriť, je ovplyvnené jeho minulosťou, zážitkami a výchovou. Preto je výchova tak veľmi dôležitá, lebo má vplyv nielen na budúci život dieťaťa, ale aj budúcnosť celej Zeme. (Čech, 2008) Sme presvedčení, že práce uvedených autorov by mali byť povinným čítaním nielen pre rodičov, učiteľov a vychovávateľov, ale pre všetkých ľudí, pretože svojím konaním a správaním ovplyvňujú deti a mládež na celý život, a tým určujú budúcnosť sveta.

ZOZNAM POUŽITEJ LITERATÚRY

BARTKO, D. *Moderní psychohygienu*. Praha, 2. vyd. Nakladatelství Panorama, 1980. 472 s. ISBN 505-21-826.

BOROŠ, J., ONDRIŠKOVÁ, E., ŽIVČICOVÁ, E., *Psychológia*. Bratislava, IRIS, 1999. 270 s. ISBN 80-88778-87-5.

COVEY, S. R. *7 návykov skutočne efektívnych ľudí*. 1. vyd. Tešínska tiskárna, a.s. 2010. 340 s. ISBN 978-80-8109-743-8.

DANEK, J. *Podstata a význam výchovy*. 1. vyd. Univerzita sv. Cyrila a Metoda v Trnave, 2011. 104 s. ISBN 978-80-8105-208-8.

FRANKL, V. E. *Psychoterapia pre laika*. 1. vyd. Bratislava, LÚČ, 2009. 176 s. ISBN 978-80-7114-690-2.

FISCHER, S. – ŠKODA, J.: *Sociální patologie*. Praha: Grada publishing a.s., 2009, ISBN 978-80-247-2781-3.

GÁLIKOVÁ, TOLNAJOVÁ, S. *Problém výchovy na prahu 21. Storočia alebo o „obrate k psychológii“ v súčasnej filozofii výchovy*. 1. vyd. Bratislava, IRIS, 2007. 250 s. ISBN 978-80-89256-04-4.

HEIDBRINK, H. *Psychologie morálního vývoje*. 1. vyd. Praha, Portál, 1997. 175 s. ISBN 80-7178-154-1.

HORKÁ, H. *Výchova pro 21. Století*. 2. rozšířené vyd. Brno, Paido, 2000. 128 s. ISBN 80-85931-54-0.

KECSKÉSOVÁ, L.: *Zamestnanosť a sociálna politika*. Bratislava: ÚPSVAR a MPSVAR SR, 2010, ISSN 1336 5053.

KOVALČÍKOVÁ, I.: *Úvod do pedagogiky (nielen pre asistenta učiteľa)*. 1. vyd. Prešov, Prešovská univerzita v Prešove, 2005. 175 s. ISBN 80-8068-370-0.

KRAJČÍROVÁ, M. – MIKLOŠKO, J.: *Mamy bocian nenosí*. Bratislava: Motýľ, 2004. ISBN 80-89199-05-4.

LAJČIAKOVÁ, P. *Psychológia morálky*. 1. vyd. Brno, AKADEMICKÉ NAKLADATELSTVÍ CERM, 2008. 92 s. ISBN 978-80-7204-569-3.

MIKLOŠKO, J.: *Náhradná starostlivosť*. Bratislava: VŠZaSP sv. Alžbety, 2008. ISBN 978-80-89271-36-8.

OBUCHOWSKI, K. *Psychológia ľudských snažení*. 1. vyd. Bratislava, Obzor, 1969. 212 s. ISBN 65-018-69.

POŽÁR, L. a kolektív. *Morálny vývin postihnutých a mládeže*. Bratislava, Univerzita Komenského v Bratislave, 1990. 168 s. ISBN 80-223-0214-7.

RUISEL, I. *Inteligencia a myslenie*. 1. vyd. Bratislava, IKAR, 2004. 434 s. ISBN 80-551-0766-1.

ŠVANCARA, J. a kolektív. *Diagnostika psychického vývoje*. 3. vyd. Praha, Avicenum, 1980. 398 s. ISBN 08-084-80.

ZELINA, M. *Stratégie a metódy rozvoja osobnosti dieťaťa*. 3. vyd. Bratislava, IRIS, 2011. 246 s. ISBN 978-80-89256-60-0.

ZELINA, M. *Teórie výchovy alebo hľadanie dobra*. 1. vyd. Bratislava, Mladé letá, s.r.o., 2004. 232 s. ISBN 80-10-00456-1.

ŽIVČICOVÁ, E. *Základy psychológie učenia*. 1. vyd. Praha, UJAK 2011. 144 s. ISBN 978-80-7452-017-4.

ZOZNAM OBRÁZKOV, TABULIEK A GRAFOV

Zoznam tabuliek

Tab. 1: Návratnosť dotazníkov	28
Tab. 2: Vplyv rodinného zázemia na stupeň morálneho vývinu dieťaťa	35

Zoznam grafov

Graf č. 1: Prieskum dodržiavania sľubov a povinností	29
Graf č. 2: Prieskum písania po lavici a opisovaniu na písomkách	30
Graf č. 3: Prieskum ponechania si nájdenej veci	31
Graf č. 4: Prieskum užívania návykových látok	31
Graf č. 5: Prieskum dodržiavania dopravných pravidiel	32
Graf č. 6: Typ rodiny, z ktorej žiaci pochádzajú	33
Graf č. 7: Dôvera a rozhovor medzi deťmi a rodičmi	34
Graf č. 8: Vplyv rodinného zázemia na stupeň morálneho vývinu dieťaťa.....	35
Graf č. 9: Počet navštevovaných krúžkov po vyučovaní	36
Graf č. 10: Prieskum o využívaní voľného času	37

ZOZNAM PRÍLOH

PRÍLOHY

Príloha A – Dotazník.....	I
----------------------------------	----------

DOTAZNÍK

Milí žiaci!

Máte pred sebou anonymný dotazník, ktorého výsledky budú použité iba v mojej bakalárskej práci. Prosím, vyplňte ho pravdivo, úprimne a samostatne. Vopred ďakujem za ochotu a čas! Správne odpovede označte krížikom.

Názov školy: _____

Ročník (trieda): _____

Pohlavie: dievča chlapec

Rodina, v ktorej žiješ, je:

- a) úplná: mama, otec
- b) neúplná: iba mama alebo iba otec
- c) iné (aká?): _____

Navštevuješ po vyučovaní krúžky?

- a) áno, tieto: _____
- b) nie

	vždy	často	niekedy	zriedka	nikdy
Chodíš rád do školy?					
Čítaš doma knihy?					
Rozprávaš sa s rodičmi o škole?					
Zveruješ sa rodičom so svojimi problémami?					
Kontrolujú ťa rodičia, s kým sa stretávaš?					
Hádajú sa tvoji rodičia?					
Chodíš s rodičmi na výlety?					
Dostávaš vreckové?					
Pomáhaš doma?					
Kreslíš, hráš sa doma?					
Nudíš sa doma?					
Športuješ?					
Pozeraš televíziu každý deň?					
Počítač používaš každý deň?					
Keď nájdeš v triede niečo, necháš si to?					
Opisoval si na písomke?					
Písal si po lavici v škole?					
Keď si týždenník, dodržiavaš povinnosti?					
Požičal by si nové fixky, pastelky?					
Oklamal si rodičov?					
Dodržiavaš svoje sľuby?					
Fajčíš ?					
Pil si alkohol?					
Prechádzal si na prechode na červenú?					
Cestoval si v autobuse bez lístka?					
Uvoľnil si miesto na sedenie pre staršieho?					

BIBLIOGRAFICKÉ ÚDAJE

Meno autora: Anna Podoláková

Odbor: 7506R002 – Špeciálna pedagogika - vychovávateľstvo (Bc. SPPGV)

Forma štúdia: kombinované štúdium

Názov práce: Morálny vývin osobnosti a morálka.

Rok: 2013

Počet strán: 48

Celkový počet strán príloh: 2

Počet titulov slovenskej literatúry a prameňov: 17

Počet titulov zahraničnej literatúry a prameňov: 4

Počet internetových zdrojov: 0

Vedúca práce: PhDr. Eva Živčicová, PhD.